„Ze všech zvířat na zemi smíte jíst..."

aneb

O čistém a nečistém ve Starém zákoně

Adventisté sedmého dne jsou dobře známi tím, že se jejich životní styl odlišuje od životního stylu jiných lidí. Jako křesťané milují Krista a chtějí ho poslouchat (což vyniká zvláště v ateistické sekulární společnosti). Mnozí lidé však o nich vědí jen to, že zachovávají sobotu a nejedí vepřové. Často se můžeme setkat s otázkou: Proč chcete být jiní? Proč nejíte vepřové? Jednoduchá odpověď by zněla: Protože to učí Bible. Na to může průměrně vzdělaný člověk okamžitě namítnout, že i ostatní křesťané tvrdí, že žijí podle Bible, a přesto se neřídí předpisy o čisté a nečisté stravě. Platí tyto zákony i pro nás dnes? Nejsou součástí starozákonního ceremoniálního systému, který Kristovou smrtí na kříži pozbyl svou platnost?

Často jsme jinými křesťany (ale i některými věřícími z vlastních řad) osočováni, že adventistický postoj k zákonům o čistém a nečistém je nedůsledný. Tito lidé tvrdí, že bereme jednu část levitských zákonů, které se týkají nečisté stravy, zatímco ostatní přehlížíme, aniž bychom k tomuto výběru měli nějaké hlubší opodstatnění. Na tyto otázky chci odpovědět v tomto článku. Jiná námitka spočívá v tvrzení, že prý náš postoj není biblický, neboť Nový zákon, jak se mnozí domnívají, výslovně ruší rozdíl mezi čistým a nečistým. O tomto tématu pojedná článek v příštím čísle.

Vracíme se vlastně tam, odkud jsme vyšli. Rozdělení na čistá a nečistá zvířata není svévolné. Je to Boží svrchovaný čin.

Různé druhy vysvětlení

Jaká motivace stojí v pozadí biblického rozdělení na čistá a nečistá zvířata/stravu? V průběhu dějin vzniklo mnoho různých teorií, proč vlastně existuje takovéto dělení zvířat:

1. Toto dělení je *svévolným Božím příkazem*, nelze v něm nalézt racionální logické zdůvodnění. Jen Bůh ví, proč zvířata rozdělil na čistá a nečistá právě takto. Lidem bylo toto omezení dáno jako zkouška poslušnosti. Tento typ výkladu zastávají zvláště někteří rabíni, kteří chtějí ukázat, že Pán Bůh je svrchovaný vládce a má právo na to, aby nám něco přikázal, aniž tomu můžeme plně rozumět. Bůh to řekl a na nás je, abychom poslouchali.

Tento přístup má něco do sebe, protože ukazuje na svrchovaného Boha, na němž jsme plně závislí a který má právo nám říct, co je správné a co vhodné není. Toto vysvětlení však můžeme přijmout plně jen tehdy, jestliže nenajdeme žádné jiné přiléhavé zdůvodnění tohoto rozdělení.

2. Některá zvířata jsou označena za nečistá, protože byla v pohanských kultech uctívána jako božstvo. Tento typ výkladu se označuje jako *kultické vysvětlení*. Aby Pán Bůh Izraelcům zabránil v uctívání model, které byly představovány různými typy zvířat, označil tato zvířata za nečistá, a tak postavil hráz proti pohanství.

Toto vysvětlení je velmi přitažlivé, avšak neodpovídá plně skutečnosti. Je sice pravda, že některá nečistá zvířata, jako kočka, pes a krokodýl, byla používána v pohanských kultech, avšak tento obraz není úplný. Například býk nebo beran byli v Egyptě považováni za posvátné a byli uctíváni, a přesto nejsou v Bibli označeni za nečisté, ba právě naopak, byli v izraelském kultu pokládáni za čistá zvířata a používáni k obětování.

V této souvislosti někteří vykladači tvrdí, že čistá zvířata jsou ta, která sloužila k obětování v Izraeli. Podle nich bylo smyslem rozdělení zvířat na čistá a nečistá právě obětování. Ovšem ne všechna čistá zvířata se v Izraeli používala k obětování. K tomuto účelu sloužily pouze tři druhy zvířat (ovce/beran/jehně, kráva/býk/jalovice a koza/kozel/kůzle), dva druhy ptáků (holub a hrdlička) a žádná ryba. Musíme si rovněž uvědomit, že když se v Bibli poprvé hovoří o obětování (Gn 4,4), nečteme zde o žádném rozdělení na čistá a nečistá zvířata. O tom se poprvé píše až v souvislosti s potopou, kdy se lidem povoluje jíst maso.

3. Jiní vykladači už v předkřesťanské době vykládali rozdělení na čistá a nečistá zvířata *symbolicko-alegoric-*

kým způsobem. Nečistá zvířata jsou prý pro své nesprávné zvyky a způsoby chování zavrženíhodná, zatímco z čistých zvířat si můžeme vzít příklad. Tento typ výkladu byl dotahován až k úsměvným závěrům: zvířata, která přežvykují, jsou považována za čistá, což nás učí, že i my máme denně přežvykovat Boží slovo; mají rozdělená kopyta, proto máme rozlišovat mezi dobrem a zlem atd. Tento výklad obsahuje i jiný problém. Bible nám někdy dává nečistá zvířata za příklad toho, jak bychom měli jednat nebo jaké bychom měli mít vlastnosti. Například nás vyzývá: „Jdi k [nečistému] mravenci, lenochu, dívej se, jak žije, ať zmoudříš." (Př 6,6) Mesiáš je v Bibli přirovnáván nejen k beránkovi, ale také k (nečistému) lvu!

4. Dalším typem výkladu je *vysvětlení symbolicko-didaktické*. Podle něho omezením jídelníčku Bůh učí člověka odříkání, sebezapírání a sebeovládání. Tento výklad je poměrně starý. Už Kristův současník Filon Alexandrijský například argumentoval takto: „Bůh přísně zakázal jíst všechny živočichy na zemi, v moři nebo ve vzduchu, jejichž maso je nejlahodnější..., protože věděl, že jsou léčkou pro... smysly a chuť a vedou k přejídání... Mezi různými druhy zemských zvířat není žádné maso tak chutné jako vepřové, jak tvrdí všichni, kdo ho jedí, a mezi vodními živočichy se dá totéž říci o takových druzích, které nemají šupiny." Problémem tohoto výkladu mezi jiným je, že Bůh přece lidem neodpírá to, co je pro ně nejlepší a nejchutnější. Tento výklad vznikl v době, kdy byla v řecké a římské kultuře vysoce vyzvedávána askeze.

5. Velmi přitažlivý je *antropologický výklad* rozdělení na čistá a nečistá zvířata, s nímž přišla britská antropoložka Mary Douglasová, která na základě antropologických srovnávání tvrdí, že to, co je podle přírody „normální" (tj. co se pohybuje normálně), je v Bibli považováno za čisté, kdežto to, co je „abnormální", co vybočuje z normálního stvořitelského řádu, je nečisté. Rozdělená kopyta a přežvykování u zvířat a ploutve a šupiny u ryb jsou charakteristickými znaky „normální" třídy zvířat a ryb, a proto jsou tito tvorové označeni za čisté. Dvoukřídlí a dvounozí ptáci rovněž spadají do kategorie čistých (kdežto například hmyz je nečistý).

Toto moderní a velmi populární vysvětlení má ovšem také svá úskalí. Problémem je například to, že stejnou charakteristiku jako čistí ptáci mají i dravci, kteří jsou v Bibli označeni za nečisté.

6. Rozdělení na čistá a nečistá zvířata je dáno z *důvodu etického*. Je dovoleno jíst jen čistá zvířata. Tím, že se udělá určitý výběr z celé živočišné říše, zamezuje se přístup k pojídání všeho. Bůh je dárcem života a nechce, aby se dravost a žádostivost bezmezně rozbujela. Proto staví hráz lidské chamtivosti, která chce mít vše pro sebe, a krvelačnosti člověka.

I když nepopírám určitou hodnotu této argumentace, slabinou tohoto typu výkladu je, že vlastně nevysvětluje, proč je určitý druh zvířat označen za čistý a jiný za nečistý. Tento výklad je vhodným rozšířením důvodů, pro něž Pán Bůh dal zákony o čistých a nečistých zvířatech.

7. Velmi rozšířené a zvláště v konzervativních kruzích populární vysvětlení problematiky čistých a nečistých zvířat je *zdůvodnění hygienické* či *zdravotní*. Podle něho jsou čistá zvířata pro lidskou konzumaci relativně nezávadná, zatímco nečistá jsou pro člověka škodlivá, protože jsou nositeli mnoha parazitů a nemocí. Zastánci tohoto typu vysvětlení jsou například proslulý středověký rabín Maimonides, slavný archeolog William F. Albright či profesor R. K. Harrison.

I tento výklad má své opodstatnění, avšak ani zde se neobejdeme bez určitých potíží. Je relativně moderní a nemá své explicitní zdůvodnění v Bibli. Bible nikde neříká, že se máme vzdát jedení nečistých zvířat kvůli svému zdraví. Ostatně je pozoruhodné, že hebrejština nemá specifický výraz pro náš moderní termín „zdraví". Jestliže má na mysli tuto koncepci, pak musí použít jiný slovník, v němž je tento význam zahrnut (jako termín „šalom" [„pokoj", „zdar", „pohoda" atd.], „kadoš" [„svatý", „úplný", „celý"] nebo „marpeh" [„uzdravení", „péče"]). Navíc v dnešním komplikovaném životě je pravdou, že i čisté maso je často zdravotně závadné (viz zprávy o otravách masem, o nemoci šílených krav apod.).

8. Další typ vysvětlení je založen na rozpoznání, že nečistota je spojena se smrtí, zatímco čistota s životem. Mezi životem a smrtí je předěl, tak jako musí být dělán rozdíl mezi čistými a nečistými zvířaty. Toto rozdělení odráží *antitezi* (protiklad) *mezi životem a smrtí*.

Přestože je tato teorie založena na určitých exegetických poznatcích, nevysvětluje beze zbytku, proč byl udělán výběr určitých zvířat, která mají představovat život, a jiných, která mají ztělesňovat smrt.

Existují i další teorie, které se snaží vysvětlit rozdělení zvířat na čistá a nečistá: zdůvodnění tabu/totemismus, magické či démonské vysvětlení atd. Hloubka a šíře vlastního života je mnohem problematičtější, než aby jedna teorie mohla vysvětlit vše, s čím se v onom biblickém rozdělení setkáváme. Na čem je založeno celé toto rozlišování mezi čistými a nečistými zvířaty?

Zpět ke stvoření

Mnozí učenci vykládají Lv 11,1-47 a Dt 14,3-21 izolovaně. Avšak jedině tehdy, když se tyto texty o čistých a nečistých zvířatech/stravě dají do širších souvislostí, vynikne jejich smysl a hloubka. Jiní vykladači jdou k prvotnímu zákazu požívání krve, jak o tom čteme v Gn 9,4-6. Celá teologie o čisté a nečisté stravě však jde mnohem hlouběji a sahá až do ráje. V jakém smyslu?

Kořeny rozdělení na čistá a nečistá zvířata spočívají v teologii stvoření, přičemž teologie stvoření je zde chápána v mnohem širším smyslu, než jen jako zpráva o stvoření světa podle Gn 1-2. Jednou z hlavních činností v díle stvoření bylo oddělit jedno od druhého (je použit stejný výraz „badal"), jako např. tmu od světla, souš od vod atd. V této souvislosti je důležité si uvědomit, že Bůh jako Stvořitel dal člověku pokrm už v ráji.

NEČISTOTA V PENTATEUCHU

Označení nečistoty	Biblický výskyt	Délka nečistoty	Izolace	Očišťování	Oběti	Druh nečistoty
1. Nečistota určitých živočichů	Gn 7,2.3 Lv 11,1-47 Lv 20,25.26 Dt 14,3-21	trvale nečisté				trvalá, přirozená nečistota
2. Nečistota rodiček	Lv 12,1-8	7 + 33 dnů (chlapeček) 14 + 66 dnů (holčička)		X	X	přechodná, nabytá nečistota
3. Nečistota malomocných (kožní nemoci)	Lv 13-14 Nu 5,2.3	do uzdravení	X	X	X	přechodná, nabytá nečistota
4. Pohlavní nečistota	Lv 15,1-33 Lv 18,19; 22,4 Nu 5,2 Dt 23,11.12	1 den 7 dnů do uzdravení + 7 dnů	X	X	X	přechodná, nabytá nečistota
5. Nečistota při doteku zdechlin	Lv 5,2 Lv 11,24-28 Lv 11,31-40 Lv 22,8	1 den		X	X	přechodná, nabytá nečistota
6. Nečistota při doteku mrtvol	Nu 2,5 Nu 19,11-22	7 dnů	X	X		přechodná, nabytá nečistota
7. Nečistota míst	Lv 18,24-30 Nu 35,30-34 Dt 21,1-9	do očištění		X	X	přechodná, nabytá nečistota
8. Nečistota toho, kdo jedl udávené	Ex 22,30 Lv 11,40 Lv 17,15; 22,8	1 den		X		přechodná, nabytá nečistota
9. Nečistota při doteku lidských výkalů	Lv 5,3-6; 7,21 Lv 22,5 (Dt 23,14)	1 den		X	X	přechodná, nabytá nečistota
10. Udávené nebo zdechlé čisté zvíře	Ex 22,30 Lv 22,8 Dt 14,21	trvalé znečištění				trvalé znečištění (předtím „čisté")

Určil, co má jíst (viz Gn 1,29). Tato Boží péče o člověka vypovídá o Bohu něco velmi krásného. Ukazuje, že Bůh jako Stvořitel člověka miluje, a tedy o něj pečuje. Adam s Evou mohli svobodně, s chutí a radostí dosyta jíst ze všeho ovoce, které rostlo v zahradě Eden. Bůh jako svrchovaný Tvůrce jim dal v této oblasti jen jedno jediné omezení: „Ze stromu poznání dobrého a zlého však nejez." (Gn 2,17) Na tomto principu rozdělení a rozlišování je založena celá teologie jedení v Bibli, a tedy i teologie rozdělení na čistá a nečistá zvířata. Pán Bůh jako Stvořitel určuje člověku, co je pro něj správné a co správné není, a ten pak v rozpoznání Boží dobroty a svrchovanosti, z vděčnosti za jeho projevy lásky svého Tvůrce respektuje tím, že ho poslouchá.

K rozdělení na čistá a nečistá zvířata došlo až po pádu do hříchu. Pán Bůh vše stvořil velmi dobré. Hřích však jeho dílo narušil a zákon degenerace začal konat dílo zkázy. Noe toto rozdělení na čistá a nečistá zvířata už znal, přestože mu to Pán Bůh nijak nevysvětloval (Gn 7,2.3.8; 8,20). Po potopě Bůh-Stvořitel ustavuje nový stvořitelský řád, kdy Noe je v roli nového Adama. O tomto novém stvořitelském řádu se zmiňuje Gn 9 a později je jeho určitá část mnohem podrobněji vysvětlena v Lv 11 a v Dt 14. (Pentateuch tvoří jeden velký teologický literární celek.) V tomto novém stvořitelském řádu je dovoleno jíst maso (Gn 9,3). Už Martin Luther vysvětloval, že se nemíní maso jakýchkoli zvířat, ale jen maso zvířat čistých: „Věřím, že co se týče stravy, člověk požíval pouze čistá zvířata, tj. ta, která byla obětována. Proto je třeba chápat s výhradou všeobecný výrok: »Každý pohybující se živočich (tzn. mezi čistými) vám bude za pokrm.«"

Logicky vzato, Noe ani nemohl jíst nečistá zvířata, protože ta byla zachráněna pouze v počtu jednoho páru, takže kdyby je začal konzumovat, zničil by to, co předtím na Boží příkaz zachránil.

Vztah mezi Gn 1 a Gn 9

Některé studie jednoznačně prokazují vztah mezi stvořením podle Gn 1-2 a novým stvořitelským řádem po potopě (Gn 6-9).

Vztah mezi Gn 1 a Gn 9 zde naznačím jednoduchou strukturou. Všimněme si přitom pořadí jednotlivých bodů, které zřetelně odráží zprávu o stvoření světa.

Genesis 1,28-30	Genesis 9,1-4
1. Bůh požehnal člověku	1. Bůh požehnal člověku
2. ploďte se a množte se a naplňte zemi	2. ploďte se a množte se a naplňte zemi
3. panujte nad všemi zvířaty	3. bázeň a strach z člověka na všechna zvířata
4. strava pro člověka: plody	4. strava pro člověka: zvířata

Vztah mezi Lv 11 a Gn 1

Také mezi Lv 11 a Gn 1 je úzký vztah. Jazyk Lv 11 používá stejné obraty a stylistické výrazy jako Gn 1 (např. „zemská zvěř", „zeměplazi", „podle svého druhu" atd.). Rovněž seřazení živočichů v Lv 11 je podle stejného pořadí jako v Gn 1,24-26 (stejně jako je tomu v šestém dni stvoření). Závěr obou biblických oddílů pak tvoří pojednání o tom, k čemu jsme byli vlastně stvořeni: podle Lv 11 k tomu, abychom byli svatí, tak jako je svatý Bůh, podle Gn 1 k tomu, abychom byli Božím obrazem.

Lv 11,1-45		Gn 1,24-27
1. 11,2-8	suchozemští živočichové	1,24
2. 11,9-12	vodní živočichové	1,26a
3. 11,13-23	létající živočichové	1,26b
4. 11,29-31.41-43	plazi	1,26c
5. 11,44.45	Boží obraz	1,27

Na základě těchto několika důležitých rozpoznání můžeme udělat jednoznačný závěr, že v pozadí rozdělení na čistá a nečistá zvířata/stravu stojí teologie stvoření spolu s novým stvořitelským řádem ustaveným po potopě.

Biblická motivace

Přímým biblickým zdůvodněním, proč Pán Bůh v souvislosti se stravou svého lidu rozdělil zvířata na čistá a nečistá, je:

1. Boží svatost: „Proto buďte svatí, neboť já jsem svatý." (Lv 11,45)

Podle Bible nic nemůže být svaté samo o sobě, ale jen ve vztahu k Bohu. Zdrojem svatosti je Bůh, protože on je svatý. Svaté je jen to, co je ve vztahu k němu, co je odděleno pro něj a k službě jemu. Izraelité neměli jíst čisté maso nebo se zříci nečistého proto, ABY získali svatost a stali se svatými, ale PROTOŽE byli svatí, oddělení. (Svatý neznamená v první řadě „oddělený od" zlého, nýbrž „oddělený k" službě Bohu a bližním.) Bůh v Dt 14,1-3 zřetelně prohlašuje: „Jste synové Hospodina, svého Boha... Jsi přece svatý lid Hospodina, svého Boha... Nesmíš jíst nic ohavného." Protože Izraelité byli svatí, měli žít tímto Bohem určeným životním stylem. Jedení nebo nejedení něčeho není prostředkem k získání spasení nebo zajištění si nebe.

2. Boží vyvolení: „Tebe si Hospodin vyvolil ze všech lidských pokolení..., abys byl jeho lidem, zvláštním vlastnictvím." (Dt 14,2; srovnej s Ex 19,5.6)

Bůh si vyvolil Izraelity za svůj lid ne pro jejich dobrotu, výkon, bohatství, vzdělání, kulturu, rasu nebo mi-

mořádné schopnosti, ale na základě svého svrchovaného rozhodnutí lásky. Oddělil je od jiných národů. Ne proto, aby je od nich separoval, ale aby jim dal novou životní náplň a nový životní styl, aby se stali světlem a názornou ukázkou toho, jaký má Bůh záměr s celým světem.

Tyto dva biblické důvody – Boží svatost a vyvolení – úzce souvisejí s teologií stvoření. Svatost znamená oddělenost (svatý Bůh-Stvořitel vše stvořil; slovesná forma hebrejského kořene „být svatý" se přímo vyskytuje ve zprávě o stvoření v Gn 2,3). Vyvolit znamená oddělit od jiných národů. Tento akt oddělení je rovněž stvořitelským činem. Je to Boží stvořitelská aktivita.

Z toho vyplývá, že biblické zdůvodnění čisté a nečisté stravy je hlubší než pouhé přání být zdravý. Má vztah k víře ve Stvořitele. Proto rozhodnutí vzdát se toho, co Bůh prohlásil za nevhodné (nečisté) k lidské konzumaci, má teologický charakter, je to otázka víry. Tím, že se rozhodnu jíst jen to, co Bůh přikázal nebo dovolil, vlastně uznávám, že Bůh je mým Stvořitelem a svrchovaným Pánem a já jsem na něm plně závislý. Tento výběr v jídelníčku se tak stává vlastně vyznáním víry. Velmi trefně to vystihuje talmudické rčení: „Stůl je jako oltář."

Z tohoto pohledu jsou jednotlivé pokusy o zdůvodnění rozdělení na čistou a nečistou stravu, jak jsme je naznačili v úvodu tohoto článku, opodstatněné do té míry, pokud nějak zahrnují nebo odrážejí teologii stvoření a nového Božího stvořitelského řádu. Jedna teorie nestačí k tomu, aby vystihla šíři a hloubku Božího záměru a rozhodnutí (tak jak je tomu s různými teoriemi smíření, které chtějí vyjádřit nebo dát odpověď na otázku, proč Bůh musel zemřít na golgotském kříži).

Bůh jako Stvořitel nám ukazuje, co je v situaci po potopě vhodné pro naši stravu. Ideálem však zůstává to, co bylo dáno v ráji. To, co nejlépe odráží tuto situaci, je zařazeno do kategorie čistých zvířat, a to, co se nejvíce vzdálilo od ideálu, náleží do kategorie zvířat nečistých.

Na základě teologické koncepce stvoření, Boha Stvořitele a jeho svrchovanosti můžeme hovořit o *degenerativní teorii* rozdělení na čistá a nečistá zvířata. Žijeme však na světě, který je porušen a zkažen hříchem, proto ani vysvětlení na základě této teorie není dokonalé, tak jako nemůže být dokonalý hříšný svět. Můžeme hovořit jen o tendencích. Podle této koncepce kategorie čistých zvířat, pokud jde o živočišnou říši, co nejlépe odráží situaci zahrady Eden (vegetariánství, mírnost, čistotu apod.) a kategorie nečistých zvířat zase představuje to, co se nejvíce vzdaluje původnímu ideálnímu Božímu plánu (masožravost, dravost, nečistotu atd.).

Povaha zákona o rozdělení na čistá a nečistá zvířata

Nezodpovězena zůstává ještě jedna důležitá otázka: Jaký charakter mají zákony o čistých a nečistých zvířatech/stravě? Jsou skutečně součástí ceremoniálního zákona, nebo mají jinou než kultickou povahu?

Zákon o čisté a nečisté stravě je jedinečný. V knize Leviticus má **rituální nečistota** dva charakteristické znaky: (1) lze ji získat přímým nebo nepřímým kontaktem s něčím nečistým (s mrtvolou, zdechlinou, krví atd.) a (2) tento typ nečistoty může být odstraněn prostřednictvím očistných rituálů. Tyto dvě charakteristiky však neplatí ve vztahu k nečistým zvířatům. Jejich nečistota není získaná, ale je jejich přirozeností. Řečeno jinak, jsou trvale nečistá, od svého narození až do smrti. Tato nečistota se nedá ničím odstranit. Je to **nečistota přirozená**, trvalá.

Navíc nečistota těchto zvířat nebyla přenosná dotekem. Izraelité se mohli dotýkat nečistých zvířat, aniž se tím stali nečistými. Ve skutečnosti také chovali některá nečistá zvířata, jako osly, velbloudy a koně, a používali je k práci. Člověk se mohl znečistit pouze jedením masa nečistého zvířete nebo masa čistého zvířete, které nebylo zabito správným způsobem. Když někdo jedl nečisté maso, nebyl ke zlikvidování této nečistoty předepsán žádný očistný rituál (podobně jako v případě jiných závažných hříchů). Od Izraelitů se očekávalo, že budou poslouchat Hospodina.

Jestliže srovnáme jednotlivé druhy nečistot, o nichž je zmínka v Pentateuchu, zjistíme, že je markantní rozdíl mezi nečistotou určitých živočichů a ostatními nečistotami, jako je nečistota rodiček, nečistota malomocných, pohlavní nečistota, nečistota při doteku zdechlin, nečistota při doteku lidských mrtvol, nečistota míst, nečistota toho, kdo jedl udávené, a nečistota při doteku lidských výkalů. Všechny druhy nečistot kromě jediné mají přechodný charakter. Pouze nečistota některých živočichů je trvalá, přirozená. (Viz tabulku o nečistotě v Pentateuchu.)

V této souvislosti bych rád zdůraznil, že ta nečistota, která je spojena s očistnými rituály (buď samotnými nebo spojenými s obětováním), měla dočasný charakter, protože byla součástí ceremoniálního zákona. Zatímco dočasná (přechodná) nečistota má svůj původ v ceremoniálním zákonu, nečistota trvalá nemá svůj počátek v sinajské smlouvě, nýbrž pochází už z přednoemovské doby. Kristův kříž ukončil platnost přechodných druhů nečistot. Po Ježíšově smrti oběti a rituální očistné obřady pozbyly svůj smysl, protože byly naplněny v jeho oběti na kříži.

O tom, že tyto zákony o čisté a nečisté stravě nemají rituální charakter, svědčí i to, že když Mojžíš těsně před vstupem do zaslíbené země znovu opakuje tento zákon (jak o tom čteme v Dt 14,3-21), tento oddíl neobsahuje žádný ceremoniální prvek. Je to pojednání o tom, co se má a co se nemá jíst. Obecně řečeno, kniha Deuteronomium nepojednává o ceremoniálních zákonech. Také úzký kontext Dt 14 nezjevuje žádnou rituální nečistotu. (Dt 13 je výzvou k uctívání Hospodina a je namířena proti modlářství a závěr Dt 14 pojednává o desátcích. Mezi těmito zákony je pojednání o čisté a nečisté stravě.)

Zákaz pojídání nečistého masa se v Izraeli vztahoval i na cizince („ger"), kteří s nimi žili. Jestliže šli společně lovit zvěř a ulovili nějaké zvíře, měli vycedit jeho krev a přikrýt ji zemí. Pak maso mohli jíst, avšak jen maso čistých zvířat. (To předpokládá znalost toho, co se smí a nesmí jíst.) „Kdokoli z Izraelců i z těch, kdo mezi vámi přebývají jako hosté, uloví zvíře nebo ptáka, **které se smí jíst**, nechá vytéci jeho krev a přikryje ji prachem." (Lv 17,13) Skutečnost, že se tento zákon o jedení jen čistých zvířat vztahoval i na cizince, ukazuje na jeho univerzální charakter.

Původ rozdělení

Dalším důležitým prvkem při uvažování o tom, zda zákony o čisté a nečisté stravě patří do ceremoniálního zákona či nikoliv, je zjištění, že rozdíl mezi čistými a nečistými zvířaty byl znám už v předmojžíšovské době (první zmínka je z doby Noemovy – viz Gn 7,2.3). Tyto zákony jsou sice zahrnuty do Mojžíšova zákona, to však neznamená, že mají stejný charakter a jsou jejich nedílnou součástí. Jsou mezi ně zařazeny proto, že Izraelité nerozlišovali mezi morálními, ceremoniálními, etickými, sociálními, civilními, zdravotními a justičními prvky jednotlivých zákonů. Pro ně platilo, že tyto zákony dal Bůh, a proto mají stejnou váhu. My dnes právem rozlišujeme mezi těmito zákony a snažíme se rozpoznat jejich principy a motivace, abychom mohli stanovit, o jaký druh zákona se jedná, a tedy jakou má platnost. Např. Ježíš zrušil svou smrtí ceremoniální zákon a civilní zákoník skončil svou explicitní platnost zánikem židovského národa, i když jeho principy mají stálou platnost.

Mojžíšův zákon tvoří pestrou mozaiku. Jeho jednotlivé kamínky, i když mají různou povahu a byly vzaty z různých dob, vytvářejí v Pentateuchu jeden celek. To ovšem neznamená, že by např. platnost morálních zákonů skončila Kristovou smrtí na kříži jenom proto, že byly zahrnuty do Mojžíšova zákona a staly se jeho součástí. Zákony jako požadavek úcty k starým lidem (Lv 19,32), zákaz prostituce a dalších nelegitimních sexuálních praktik (Lv 19,29; 18,6-30; 20,10-21), výzva k čestnosti (Lv 19,11.35.36), laskavému jednání se služebníky (Lv 19,13), lásce k bližním (Lv 19,18), laskavosti k cizincům (Lv 19,33.34), štědrosti k chudým (Lv 19,9.10), soucitu s handicapovanými (Lv 19,14), zákaz modloslužby (Lv 19,4; 20,1-5) atd. jsou stále platné, přestože jsou uvedeny v Pentateuchu, a to v jeho samotném jádru – v Leviticu, tedy v téže knize, která obsahuje kapitolu o čistých a nečistých zvířatech/stravě.

Vracíme se vlastně tam, odkud jsme vyšli. Rozdělení na čistá a nečistá zvířata není svévolné. Je to Boží svrchovaný čin. Z teologického pohledu na dílo stvoření a obnovy po potopě má toto rozdělení svůj smysl. Bůh jako Stvořitel nám ukazuje, co je v situaci po potopě vhodné pro naši stravu. Ideálem však zůstává to, co bylo dáno v ráji. To, co nejlépe odráží tuto situaci, je zařazeno do kategorie čistých zvířat, a to, co se nejvíce vzdálilo od ideálu, náleží do kategorie zvířat nečistých. (Přitom každý živočich plní v přírodě určitý úkol, aby byla i v podmínkách hříchu zachována rovnováha ekosystému, a aby byly naplněny různé potřeby člověka.) Zákony o čistých a nečistých zvířatech nejsou ceremoniální, přestože jsou součástí mojžíšovského zákona. Vznikly už před potopou, tedy dávno před Mojžíšem. To jsou různé důvody, které nás vedou k závěru, že zákony o čistých a nečistých zvířatech/stravě mají stálou platnost a jsou závazné i pro křesťany.

Zákony o čistém a nečistém nejsou v prvé řadě příkazem, nýbrž výpovědí o Bohu, který je Stvořitelem, svrchovaným Pánem a Zákonodárcem. Zároveň je to však Bůh, který člověka miluje, má o něj zájem a pečuje o něj. Svými zákony sleduje vždy nejvyšší dobro a prospěch člověka. Zjevuje nám své principy a pomáhá nám hlouběji pochopit smysl života, abychom mohli být vyrovnanými a šťastnými lidmi. Ve své moudrosti nám také dává takový jídelníček, jaký je v dané situaci pro nás nejlepší. Protože jsme ho přijali za svého Pána a uznali jsme jeho právo na nás, měli bychom radostně a vděčně přijmout jeho naučení a žít zodpovědně k jeho cti a slávě.

ThDr. Jiří Moskala